

זכירת מעשה עמלק "שרפו ידיהם מן התורה"

פתח דבר:

בחומש דברים אנו קוראים (פרק כה, יז-יט): "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים, והיה בהניח ה' אלוקיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלוקיך נתן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

פסוקים אלו נקראים על ידינו בכל שנה ושנה בשבת זכור, מפני שיש מצוה מן התורה לזכור את מה שעשה לנו עמלק כאשר יצאנו ממצרים. זהו גם אחד משש הזכירות שצריכים אנו לזכור בכל יום.

במאמר הבא נתבונן ונעסוק בפרטיה ודקדוקיה של מצות זכירת מעשה עמלק.

זכירת מעשה עמלק - לזכור מדוע עמלק בא

יש להקדים: הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל היה מביא את דברי הילקוט שמעוני (סוף פ' כי תצא), וכעין זה איתא גם במדרש תנחומא (פ' כי תצא סי' ט'), שם מבואר שישנה מצוה מיוחדת של "זכירת מעשה עמלק" וזו איננה המצוה של "מחיית זכר עמלק". ויש הבדל רב, כי מחיית עמלק נאמרה למלך ישראל וכמבואר ברמב"ם הלכות מלכים (פרק א, ב), והזכירה נאמרה

פורים דיליה

לכל איש מִישראל, ובהכרח שמצות "זכור את אשר עשה לך עמלק" היא מצוה בפני עצמה.

והנה שורש מצות הזכירה הוא לזכור את הסיבה בגינה עמלק נלחם נגד עם ישראל, וכאותו המשל המובא בילקוט שמעוני שם:

"משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פרדס אחד והכלב קשור בפתח הפרדס ומביט בכל מה שבפרדס. נכנס אוהבו של מלך לגנוב מן הפרדס ושיסה בו את הכלב וקרע את בגדיו. אמר המלך: אם אני אומר לאוהבי למה נכנסת בתוך הפרדס שלי? הרי אני מלבין את פניו. אלא אומר הראית כלב שוטה איך קרע את בגדיך? מיד הוא מבין מה עשה. כך אמר משה: הריני אומר לישראל "זכור את אשר עשה לך עמלק".

עמלק בא על שרפו ידיהם מהתורה!

הרי למדנו מדברי הילקוט שעמלק אינו סיבת הזכירה ואינו אלא הכלב הרע ששיסה בנו בעל הפרדס - הוא הקב"ה בשל מעשינו. ואם כן עלינו להבין מהו החטא בגינו הקב"ה שיסה בנו את עמלק.

ובאמת, הסיבה לבואו של עמלק מפורשת בדברי חז"ל (מס' סנהדרין דף קו. ובמדרש תנחומא פ' בשלח כ"ה, ובמכילתא בשלח) על הפסוק בחומש שמות (יז, ח): "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", דרשו חז"ל: "אחרים אומרים: אין 'רפידים' אלא רפיון ידים, לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה לכך בא השונא עליהם, לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה".

הדרך להילחם בעמלק - להתחזק בתורה!

ואם כן סיבת בואו של עמלק היא רפיון ידיהם של ישראל מהתורה, ורק מפני כבודם לא הוזכר החטא בתורה במפורש, אבל מכל מקום הרמז המעשי ברור לכל אחד: יש להתחזק ולא להרפות ידינו מהתורה.

ובפשטות נראה שאין מדובר כאן על עבירת ביטול תורה לגמרי, אלא

זכירת מעשה עמלק - "שרפו ידיהם מן התורה"

ב"רפיון ידים" - שאין בו די חיזוק הראוי לתורה, ועל חטא זה באה מצות הזכירה.

וידוע שלכל אחד יש נקודה של עמלק בתוך לבו, והעבודה שלנו היא להתחזק כנגדו ולהכניעו, ואם כן פשוט הדבר שאם עמלק כוחו ברפיון הידים בתורה, הרי שהדרך היעילה ביותר להלחם נגדו היא רק בהגברת העמל והיגיעה בכל כוחותינו בתורה, שזהו ההיפך הגמור של "רפו ידיהם מן התורה". ואכן במאמר הבא נעורר מעט על ענין זה - החשיבות העצומה של ההתחזקות בתורה בלא להרפות, כי רק באמצעות מידה זו של הגברת חיילים לתורה נוכל להשיג את מעלותיה.

"ויסעו מרפידים" - מרפיון הידיים בתורה

והנה תנאי הכרחי להשגה בתורה הוא ההתגברות על מידת העצלות הטבועה בו באדם שיסודו מעפר.

והדברים מפורשים בדברי האור החיים הקדוש המפורסמים: בפרשת יתרו (יט, ב) כאשר באו ישראל לקבל את התורה כתיב: "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר". ומבאר האור החיים הקדוש שבפסוק זה מפורטים ג' עיקרים בהכנה הנדרשת בכדי לקבל את התורה:

(א) התגברות בעסק התורה בלי עצלות, שנסעו מ"רפידים" - "שרפו ידיהם".

(ב) שפלות וענוה בגדר של "במדבר".

(ג) להיות באחדות - "כאיש אחד בלב אחד".

נצטט את לשונו הזהב של האוה"ח הקדוש בנוגע לענייננו - "ויסעו מרפידים", וביאר שם בזה"ל: "הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכירנה ה' לתורה ידקדקו לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה,

פורים דיליה

דכתיב (במדבר יט, יד): "זאת התורה אדם כי ימות..." ודרשו ז"ל (ברכות דף סג:): וכו'. כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתם לומר עסק התורה, השתדלות התורה, ורבים כמוהו".

מוסיף האור החיים הקדוש בדבריו קביעה נחרצת: "ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זה אמר הכתוב: "ויסעו מרפידים" - שנסעו מבחינת רפיון ידיים. והן נסעו מבחינה זו והכינו את עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומר: "ויבואו מדבר סיני".

ומבואר מזה שהתנאי ההכרחי לעסק התורה הוא עמלות התורה מתוך התרחקות מ"רפידים" - "רפיון ידיים".

רפיון ידיים - תורה ללא התלהבות

והנה יש להבין מדוע נקראים המתעצלים בתורה - שרפו ידיהם, ולא נקטו את ענין הרפיון בשאר איברים?

וראיתי ביאור נחמד בדרך צחות בספר דרש מרדכי: ידוע שהגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל נהג לומר שסברא אשר אינה יכולה להיאמר ללא תנועות ידיים - אות הוא כי הסברא אינה סברא...

מין הרב שך זצ"ל הפטיר על כך: רבי שמעון זצ"ל צודק לכאורה, אך אני רק איני יודע כיצד ניתן לומר איזו שהיא סברא בעולם בלי לעשות שימוש בתנועות ידיים ובלי להתלהב מיופיה...

וזהו בחינת "רפו ידיהם מן התורה" כשאין את ההתלהבות, את תנועות הידים, והדברים אינם נאמרים בלהט פנימי. וכפי שנהג להתבטא הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל: "התורה צריכה את ה"קולות וברקים" וכן נתנתה מסיני, כי צריך ללמוד עם כל רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים".

זהו רפיון ידיים!...

"במילי דשמיא העצלות היא רעה חולה"...

נעסוק בגנותה ורעתה של מידת העצלות במילי דרוחניות בכלל:

כתב בספר פלא יועץ: מי שהוא עצל, אבל מזלו עמו - שחננו הקב"ה בעושר, על ידי עושרו אין העצלות נרגשת אצלו כל כך ואינו עושה רושם, שהרי בזכות ממונו, מלאכתו נעשית על ידי אחרים, אבל אם יש לו עצלות במילי דשמיא - זו רעה חולה.

"אמר עצל: שחל בדרך ארי בין הרחובות"

בספר משלי (כו, יג) מתאר שלמה המלך ע"ה את דמיונותיו הבלתי מציאותיים של העצל הנדרש לקום ממיטתו בכדי לעשות דבר מה: "אמר עצל: שחל בדרך ארי בין הרחובות", ויש להעיר מדוע דמיונו נוטה דוקא לכיוון של אריות המסתובבים להם ברחובות?

הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל נהג לומר שהתשובה היא פשוטה: מידת העצלות הטבועה בו מיסודו היא שגורמת לעצל חוסר חשק לעשות את הדבר הנכון באותה עת, עד כדי כך שהוא מסוגל להשתכנע במחשבה הפרועה ביותר של "אריה בין הרחובות". לעומת זאת אם יזמינוהו באותה שעה למסיבת מרעים או למקום אחר שלבו חושק ללכת, נראה כאילו כל ה"אריות" פרחו להם באויר על מנת לפנות לו את דרכו לשם במהירות...

כך המתעצל ללמוד תורה, לעולם ימצא דרכים לתרץ את חוסר התמדתו - בעייפות או בקושי להתרכז וכיו"ב, והוא אף יהיה משוכנע שזאת האמת. אולם כל המחשבות הללו הן תוצאה של מידת העצלות, כי באמת הוא רענן ומרוכז היטב. והמבחן לכך: אם באותו זמן תיזכר ממנו מחשבה מעמיקה או חישוב מסובך בנוגע לריוח גדול של ממון שיכול הינו לגרוף לכיסו - או אז הראש כבר יתפקד היטב והעייפות תסתלק לה כלא היתה, אות הוא שלא היתה זו אלא עצלות...

פורים דיליה

החזון איש זצ"ל: הדור שלנו אינם אוהבים להתייגע

ויש לדעת שיצר העצלות הוא המפסיד הגדול ביותר להתקדם ולעלות במעלות התורה, ועלינו החובה להקפיד מאוד לא לקפח את לימודנו בשל מידה זו השוכנת בתוכנו.

וכבר התבטא מרן החזון איש זצ"ל: "הדור שלנו הוא טוב מאוד, אך בני אדם אינם אוהבים להתייגע". ואמר על כך משל: כאשר חופרים בקרקע בכדי להגיע למקור מים, ישנם מקומות שנדרשת חפירה של חצי מטר, ויש מקומות שצריך לחפור מטר שלם, ובנקודה אחרת יש לחפור מאות מטרים אבל סוף דבר תמיד יגיעו החופרים אל המים - כן הוא גם ברוחניות מי שיתייגע ויעמול יגיע אל יעדו, כל הבעיה היא שלאדם אין מספיק סבלנות וכח רצון לחפור...

לא להתעצל לעיין בספרים

נציין כמה הערות מעשיות בנוגע לדרך לימוד התורה - ויסודן אחד: לעולם לא להתעצל!

א) הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מסר פעם שיעור בישיבה, וכאשר נתקל בציון של גליון הש"ס בו רעק"א זצ"ל מפנה לעיין במקום פלוני, שאל הגרש"ז זצ"ל את תלמידיו, האם עיינתם כבר באותו מקום? התלמידים הגיבו בשלילה. העיר להם ראש הישיבה זצ"ל: תארו לעצמכם שרבינו רבן של כל בני הגולה הגרעק"א זצ"ל היה עומד לפניכם ואומר לכם: עיינו במקום פלוני, וכי לא הייתם ממהרים לקיים את דבריו? ואם כן מה בין אמירה בעל פה או בכתב - תמיד מן הראוי לעיין בציונו של רבי עקיבא איגר זצ"ל.

על זה הדרך - כאשר בתוספות או בש"ך וכיו"ב מצויין לעיין כאן או שם והספר נמצא בהישג יד, וכל מה שנדרש הוא לקום מהמקום לפתוח ולעיין, בכל זאת פעמים רבות אנו נמנעים מכך אך ורק מסיבה אחת ויחידה - עצלות!...

וכבר שמענו פעמים מרבתינו שהתבטאו בדרך צחות: "אין להאמין במה שכתוב בספרים" - היינו כאשר כתוב בספר שכך וכך כתוב במקום פלוני - אל תאמין לו, אלא לך ותעיין בעצמך...

"נרפים אתם נרפים - על כן אתם אומרים נלכה נזבחה ל'ה"..."

ב) קבוצה של בחורים צעירים מתלמידי של הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, בקשו להתחיל ללמוד מסכת "זבחים" מסדר קדשים - שלא כנהוג בישיבות.

הגר"י סרנא זצ"ל הזכיר לפנייהם את הפסוק בחומש שמות (ה, יז): "נרפים אתם נרפים על כן אתם אומרים נלכה נזבחה"... וכי סדר נשים ונזיקין אתם כבר יודעים על בוריין?! אין זאת אלא שקשה לכם להתמודד עם המסכתות הללו - ללמוד ולדעת אותן היטב, על כן בכדי להשתיק את מצפונכם אתם תרים אחר מחוזות אחרים, וכל רצונכם הוא להקל מעליכם את הקושי.

זו גם כן סוג של בריחה מהתמודדות...

ואכן מדובר בנושא אשר צריכים מאוד להתחזק בו, פעמים רבות אנו מעיינים בספרים באמצע הסדר בנושאים שאינם קשורים ללב הסוגיה בה אנו עוסקים, יש לדעת שהדבר נובע מעצלות להשתקע לגמרי בסוגיה ובענין בו כולם עוסקים. והוא בבחינת "קשה עתיקתא מחדתא" כמבואר במסכת יומא (דף כט.).

אופן הלימוד - מבלי עצלות הגוף

ג) נזכיר עוד נקודה חשובה - מה שהביא הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (אור לציון חכמה ומוסר עמ' מג): עמל התורה מתבטא גם בצורת ואופן הלימוד שלא יהיה מתוך עצלות. ויש בזה כמה חלקים. ראשית - להימנע מ"עצלות הגוף", דהיינו יש להתרגל ללמוד בלי להניח את הידיים על

פורים דיליה

השולחן ומבלי להשעין את כל הגוף אל משענת הספסל. כי הלימוד צריך להיות מתוך שמחה ויגיעה רבה בכל אבריו. וכן יש ללמוד בקול רם ובכח.

והנוהג כן הוא מסוגל להצליח ולקנות את מידת הזריזות גם בהבנת התורה - על פי יסודו של הרמח"ל זצ"ל במסילת ישרים פרק ז וז"ל שם: "ואמנם, התבונן עוד, שכמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהטות. והיינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו".

וכתב שם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל דברים מניסיונו בזה"ל: "וזה כלל אצלי, בחור שלומד בקול רם, מתנדנד ולומד, לא נשען, לא מפקק, עיניו לא דומעות - זה יהיה תלמיד חכם טוב, כי החיצוניות משפיעה על הפנימיות כנ"ל. אבל בחור שלומד בעצלות ובקושי - הלימוד יפרח מהר מראשו, אולי יקבל משרה כל שהיא רב דיין וכדומה בעד כמה פרוטות אבל חלילה יטעה בהרבה הלכות כי אינו תלמיד חכם טוב, ה' יצילנו. לכן הרוצה לזכות להיות תלמיד חכם כדבעי צריך לעמול הרבה בתורה וללמוד בשמחה ולשמח את אחרים".

"טוב לעמול בתורה בגוף ובמחשבה!"

נביא ליסודות הללו עובדות שהם בגדר "מעשה רב" על מנת לסבר את האוזן כיצד נהגו גדולי ישראל, בבחינת כזה ראה וקדש!

מסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל: כאשר נזקק לעיין בספר כלשהו תוך כדי לימודו, היה ניגש בזריזות מדהימה לארון הספרים בכדי לשלוף מתוכו את הספר הנחוץ לו, ומעולם לא הצליחו תלמידיו להקדימו ולעשות זאת עבורו, למרות זקנותו המופלגת וחולשתו הרבה.

על הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מסופר: בשנות זקנותו צעד אל עבר

הישיבה בכדי למסור שם שיעור, הדרך לבית המדרש היתה כרוכה בעליית מדריגות רבות. מאמץ העליה הכביד על לבו של רבי משה זצ"ל, והוא נאלץ לעצור ולנשום עמוקות. ואז אמר למלוויו: "בעלייתי במדרגות, אני חש את השמחה של היגיעה למען התורה - כך עולים במעלות התורה".

רבי משה זצ"ל כאשר נזקק לספר בספרייתו נהג לטפס על כסאות ולהורידו בעצמו ולא הניח לאחרים שיעשו זאת עבורו באומרו: "טוב לעמול בתורה בגוף ובמחשבה, וכשעמלים מצליחים!"

צורת לימודו של הסבא מקלם זצ"ל

סיפר המשגיח רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל: בישיבת קלם ידוע היה כי הסבא מקלם זצ"ל ביקש להרגיל את גופו לעמל התורה במשך שעות ארוכות ללא הרף ובלא ליאות. מה עשה? הניח את הגמרא על גבי סטנדר מעץ אשר ראשו לא היה קבוע במסמרים כלל - כך שכל נגיעה קלה בו, עלולה למוטטו ולשוברו, בזה הבטיח לעצמו שלא ישען עליו בידו או בראשו תוך כדי הלימוד - דבר שיגרום לו ללמוד מתוך רפיון ותשישות. הסבא זצ"ל היה עומד על יד הסטנדר הפלאי כשמונה שעות רצופות, ועסק בתורה בלי הפסק וללא רפיון כלל!

התורה אינה מברכת במיכלי דרוחניות

לפי מה שנתבאר עד כה, ניתן ליישב ענין תמוה. מדוע כאשר יצחק אבינו ע"ה בירך את בנו יעקב אבינו ע"ה, לא בירכו ברוחניות אלא רק ברכות בגשמיות, וכמו שנאמר בתורה (בראשית כז, כח): "ויתן לך אלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש".

כמו כן מצינו בברכות שבפרשת בחוקותי (ויקרא כו, א) "אם בחוקותי תלכו..." מבטיחה התורה: "ונתתי גשמיכם בעיתם ונתנה הארץ יבולה", אבל לא מצינו בכל הפרשה הבטחה וברכה על תורה ושאר עניינים ברוחניות, ויש לשאול וכי ברוחניות אין צורך בברכה ובסייעתא דשמיא?

פורים דיליה

תירץ על כך הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א: בהכרח כתוב כאן שבענייני רוחניות, ולעלות בתורה, אין דרך אחרת אלא לעמול ולהתייגע, כי דברים אלו אינם נרכשים באמצעות ברכות... ולכן בתורה לא הוזכרה ברכה מעין זו, מפני שאי אפשר לגדול בתורה אלא בהתמדה ובעמל בלי הפסק וללא רפיון ידים!

אין התורה מתקיימת במי שמרפה עצמו עליה!

ויסוד הדברים כבר מבואר ברמב"ם (פ"ג מהלכות ת"ת ה"ב) וז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד, ולא יתן שנת לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז: "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי חכמים".

הרי לנו מדברי הרמב"ם זצ"ל כי התורה לא תשכון בגופו של מי שמרפה עצמו עליה רק במי שממית את רצונותיו ומוסר נפשו עבורה.

כשבושרת אש - אין עצלות!

נקודה נוספת יש להאיר, לא זו בלבד שכך היא ה"צורתא דשמעתתא" - ללמוד מתוך יגיעה ועמל ובלי רפיון, אלא כאשר לומדים בלי רפיון הדבר נוסך בלומד כוחות עצומים עד שעל ידם אפשר יהיה לו ללמוד את כל התורה כולה!

נסביר פשר דבר על פי מעשה שהיה:

פעם ישבו חבורת אנשים אצל הבריסקער רב זצ"ל. על גבי השולחן מונח היה הספר "משיב דבר" של סבו הנצי"ב זצ"ל. מרן הרב מבריסק זצ"ל נטלו לידו ודפדף בין בתריו. ואז זרק שאלה אל עבר הנוכחים: כיצד הספיקו דורות הראשונים לדעת את כל מסכתות הש"ס עם כל הראשונים

והאחרונים על בוריים, ובפרט הנצי"ב זצ"ל אשר היה טרוד מאוד בניהול הישיבה, וכידוע שלעתים חתם במכתביו ובתשובותיו "העמוס בעבודה". מדוע בדורנו אנו לא נתקלים באנשים שמספיקים ללמוד כל כך הרבה?... הגרי"ז זצ"ל ענה מה שענה לבאר פשר דבר.

הנוכחים באותה שיחה הלכו זמן קצר לאחר מכן לבקר במעונו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והם סיפרו לו את מה שהבריסקער רב זצ"ל התפלא בפניהם.

ענה להם רבי איסר זלמן זצ"ל: אני אסביר לכם את ההבדל. טלו לדוגמא את העיירה וולאז'ין - עיר קטנה וצפופה, והבתים שם עשויים כולם מעץ, ואילו פרצה לה שם שריפה כל העיירה היתה נהפכת למאכולת אש. והנה כאשר אני למדתי בישיבת וולאז'ין - אמר הגרא"ז מלצר זצ"ל - פרצה פעם שריפה וכל אנשי העיר נמלטו על נפשם, תוך כדי מנוסתי ראיתי את בנו של איצל האופה שהיה רזה מאוד - ממש עור ועצמות, כשהוא רץ ותוך כדי מרוצתו נשא על גבו שני אנשים שלא יכלו לרוץ. וחשבת אז לעצמי, מנין לילד הצנום והרזה הזה כוחות לישא אנשים על גביו?...

עד שהבנתי כי התירוץ הוא פשוט, כשהעיירה בוערת אתה מגלה בתוך תוכך כוחות נסתרים!

הפטיר רבי איסר זלמן זצ"ל ואמר: בלבו של הנצי"ב זצ"ל בערה תמיד אש התורה, ומאחר שכן, אין פלא שהוא מצא זמן וכוחות להספיק את מה שהספיק...

הגרמ"ד הלוי שליט"א הוסיף על פי מעשה זה: עתה ניתן לתפוס כיצד הראשונים זצ"ל וכן הגר"א זצ"ל ידעו את כל התורה על בוריה, ובנוסף לכך הם שלטו בכל החכמות שבעולם. ולכאורה ייפלא איך הם הספיקו כל כך הרבה. אלא ביאור הדבר הוא משום שלבם בער כאש וכך גילו בנפשם כוחות מופלאים, ולא היה מצוי אצלם רפיון ידיים כלל!

פורים דיליה

איך שכינה שורה מתוך עצלות!

עוד יש לומר בטעם הדבר שכל ההצלחה בתורה תלויה בזה שלא ילמד מתוך רפיון ידיים ועצלות:

הנה איתא בגמרא מסכת שבת (דף ל:): "ללמדך, שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה". הרי לנו שאין השכינה שורה מתוך עצלות, ופשוט הוא לכל בר דעת שאם אין השכינה שרויה אצל האדם, לעולם לא יוכל להצליח בלימודו או בכל דבר אחר!

"העצלות היא מידה רעה מאוד!"

עוד יש לדעת: מידת העצלות היא רעה גדולה - לא רק לגבי לימוד תורה אלא בכל דבר, כי העצלות הינה מידה גרועה ההורסת כל חלק טוב שבאדם. וכבר האריכו בספרי מוסר על גודל רעת מידת העצלות ראה בספר מעלות המידות, וכן האריך בזה מאוד בספר ארחות צדיקים (שער העצלות).

ועיי"ש שפתח את דבריו בזה הלשון: "העצלות היא מידה רעה מאוד, מי שזאת המידה גוברת בו - עניניו מקולקלים מאוד בעולם הזה ובעולם הבא"...

"טבע האדם כבד מאוד"

גם הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים האריך לבאר גנותה של מידה זו (עי' פרק ו'), ונעתיק קצת מדבריו:

"ותראה כי טבע האדם כבד מאוד, כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו, ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודתו - ודאי הוא שלא יצליח. והוא מה שאמר התנא (אבות ה, ב): "הוי עז

כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים". וכן מנו חכמים זכרונם לברכה (ברכות דף לב:) בדברים הצריכים חיזוק: תורה ומעשים טובים, ומקרא מלא הוא (יהושע א, ז): "חזק ואמץ מאוד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי...", כי חזק גדול צריך למי שרוצה לכפות הטבע אל הפכו".

הוסיף שם המסילת ישרים: "והנה אנחנו רואים בעינינו כמה וכמה פעמים, שכבר לבו של האדם יודע חובתו, ונתאמת אצלו מה שראוי לו להצלת נפשו ומה שחובה עליו מצד בוראו, ואף על פי כן יניחהו, לא מחסרון הכרת החובה ההיא, ולא לשום טעם אחר, אלא מפני שכבודות העצלה מתגברת עליו, והרי הוא אומר: אוכל קמעא או אישן קמעא, או קשה עלי צאת מביתי, פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה, חמה עזה בעולם, הקרה רבה או הגשמים, וכל שאר האמתלאות והתואנות אשר פי העצלים מלא מהם, ובין כך ובין כך התורה מונחת, והעבודת מבוטלת, והאדם עוזב את בוראו. הוא מה ששלמה אומר (קהלת י, ח): "בעצלתים ימך המקרה, ובשפלות ידים ידלוף הבית".

ואולם אם תשאל את פי העצל, יבוא לך במאמרים רבים ממאמרי החכמים והמקראות מן הכתובים והטענות מן השכל, אשר כולם יורו לו לפי דעתו המשובשת להקל עליו ולהניחו במנוחת עצלותו, והוא איננו רואה שאין הטענות ההם והטעמים ההם נולדים לו מפני שיקול דעתו, אלא ממקור עצלותו הם נובעים, אשר בהיותה היא גוברת בו מטה דעתו ושכלו אל הטענות האלה, אשר לא ישמע לקול החכמים ואנשי הדעה הנכונה.

כללו של דבר: חיזוק גדול צריך האדם להתחזק ולהתגבר בזריזות לעשות המצאות בהשליכו מעליו כובד העצלה המעכבת על ידו".

כמדומני שלאחר דברים נוקבים שכאלו אין צורך להוסיף מאומה...

נקודה אחת יש להוכיח מדברי הרמח"ל זצ"ל: מידת העצלות אינה רק

פורים דיליה

תכונה רעה אלא היא מן הטבע היסודי של בני אנוש בהיותם בעלי גוף חומרי אשר יסודם מעפר. כאשר נדע זאת נוכל להקדיש את כוחותינו ביתר שאת וביתר עוז בכדי לעדן ולזרז את נפשנו, ולהגביר חיילים ואומץ כח לתורה.

יצר העצלות - אפילו על ערש דווי!

ידוע כי גדולי עולם עבדו להתגבר על מידת העצלות עד יומם האחרון עלי אדמות.

וכמו שמסופר על הסבא מקלם זצ"ל אשר בטבעו היה אדם חלוש, ובימיו האחרונים נחלש מן הסתם עוד יותר. והנה יומיים לפני הסתלקותו, ביקש מאחד האנשים שעמד לסעדו, כי יואיל בטובו להעביר את המנורה שעמדה מול פניו - לצד אחר, מאחר ואור המנורה מפריע לו לעיון בספר. אבל לפתע קם הסבא זצ"ל ממטתו במרץ מיוחד וצעק: "זו עצלות, היצר הרע מנסה להכניס באדם עצלות, אפילו כשהוא שוכב על ערש דוי". הלך ונטל פטיש ומסמר והעתיק במו ידיו את המנורה למקומה...

ואף ביום פטירתו אימץ את רוחו ואזר כוחותיו וקפץ מהמיטה, מתוך חשש שמא החלישות שתקפה אותו נובעת ממידת העצלות.

כמו כן מסופר על הסבא מנובהרדוק זצ"ל: בימי צינה וסגריר, שלג וגשמים, היה רגיל להטריח את עצמו אל בית המדרש, כי תמיד חשד שמא לא מפני נטייתו השכלית הוא נשאר בביתו אלא בעטיו של היצר המשלה אותו והמרפהו לעמוד בנסיון.

תאווה או עצלות?...

נציין גם את דרך העבודה של הרבי רבי שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל: פעם אחת חשק לשאוף קצת טאבאק כאשר היה מוטה על משכבו, אמנם קופסת הטאבאק היתה מונחת על השולחן. חכך בדעתו מה לעשות - האם

ללכת אל השולחן בכדי ליטול את הקופסא ולשאוף ממנה מעט, או שמא נכשל הוא בזה ב"תאוה", מאידך גיסא אם ישאר שכוב על מטתו ולא ילך יפול ליצר ה"עצלות", והיה במבוכה מה לעשות.

עד שהחליט לצאת ידי שניהם - הוא קם והלך אל השולחן ולקח בידי את קופסת הטאבאק ותיכף ומיד הניחה מידו בלי לשאוף ממנה מאומה, כך ניצל מהעצלות ומהתאוות...

עצלות גרועה מגאווה

רבינו בחיי זצ"ל בהקדמת ספרו "חובות הלבבות" מוכיח כי קיים צורך לחבר ספר כעין ספר חובות הלבבות. המחבר זצ"ל התלבט אם בכלל עליו לחבר את ספרו או שאין העבודה הגדולה הלזו מוטלת עליו, ומנמק הוא שם את שיקוליו לחיוב ולשלילה - מצד אחד הוא נרתע מלחבר ספר גדול כזה כי איננו ראוי לכך, אבל מצד שני אולי כל ההחלטה - לא לחבר את הספר, נובעת מעצלות...

לאחר התלבטות הוא מכריע שחשש "העצלות" גובר על חשש של "גאווה", ולכן גמר אומר בנפשו לחבר את חיבורו הנפלא והגדול "חובות הלבבות".

המשגיח רבי גדליה אייזמן זצ"ל דקדק מכאן: הרי מכל מידות הרעות הרבות, חז"ל ראו צורך להזהיר את האדם באופן מיוחד מפני מידת הגאווה. וכמו שכתוב באבות (פ"ד, מ"ד): "מאוד מאוד הוי שפל רוח", ופירש הרע"ב זצ"ל: שבכל המידות הדרך האמצעית היא המשובחת, אבל במידת הגאווה יטה עצמו עד הקצה האחרון של שפלות הרוח - לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר.

והרי רבינו בחיי זצ"ל העדיף לא לחשוש למידת הגאווה ולחבר ספרו, רק בכדי להתרחק מחשש שיפול לזרועות מידת העצלות. מכאן רואים אנו עד כמה חמורה היא מידת "העצלות". והדברים נוראים!

פורים דיליה

בנושא זה של הזהירות מהנפילה לבור העצלות צריכים אנו להתחזק בו מאוד, בין אם מדובר בדבר מצוה או במעשה טוב, כל שכן בדברי תורה אשר יש להתחזק בהם לא ללומדם מתוך רפיון ידים. ובזה אנו מתקנים את עיקר הקלקול אשר גרם לביאתו של עמלק.

זהו הלימוד המעשי אשר צריכים אנו לאמץ מתוך הפרשה של זכירת עמלק.
